

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.95>

МІЖНАРОДНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Цибульська О.Ю.,

*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри міжнародного та європейського права**Національного університету «Одеська юридична академія»*

Цибульська О.Ю. Міжнародний інвестиційний договір: проблеми теорії та практики.

Сучасний етап розвитку світової економіки відзначається неабияким зростанням обсягів міжнародних інвестиційних відносин, що зумовлене інтенсивними трансграничними перетоками капіталу та впровадженням новаторських інвестиційних проектів. У цьому контексті міжнародні інвестиційні договори стають ключовим інструментом, що регулює взаємовідносини між державами-інвесторами та державами-господарями, спрямовуючи їхні стежки взаємодії на шляхи сприяння стабільності, ефективності та збалансованості інвестиційного співробітництва.

Втілення принципів міжнародних інвестиційних договорів в реальну практику має неухильно велике значення, оскільки це дозволяє забезпечити захист інтересів інвесторів, забезпечити стабільність умов інвестування та сприяти соціально-економічному розвитку держав-учасниць. Однак разом з важливістю міжнародних інвестиційних договорів виникає ряд значущих теоретичних та практичних питань, що вимагають ретельного вивчення та аналізу.

Специфіка міжнародних інвестиційних договорів полягає в їхній багатоаспектній природі, що об'єднує елементи міжнародного права, економіки та політики. Ці договори відображають стрімкий розвиток глобальних інвестиційних структур, що нерідко породжує конфлікти із зв'язаними з ними правовими, соціальними та екологічними питаннями. Поєднання інтересів держав та приватних інвесторів в одному документі створює особливий баланс, який потребує глибокого аналізу та розуміння.

Сучасні реалії світової економіки також накладають відбиток на практику укладання та реалізації міжнародних інвестиційних договорів. Зміни у геополітичних умовах, швидкі технологічні зміни та неоднозначні національні інтереси впливають на стратегії ведення інвестиційного співробітництва. Такі реалії потребують актуалізації теоретичних підходів до розуміння та адаптації практики укладання та виконання інвестиційних договорів.

Серед цих питань слід зазначити баланс між правами та обов'язками інвесторів та держави-господаря, визначення механізмів врегулювання

інвестиційних спорів, роль та компетенція міжнародних судових інстанцій у вирішенні інвестиційних конфліктів, а також проблеми ефективності та прозорості укладання та виконання таких договорів.

Ключові слова: міжнародні інвестиційні договори, міжнародне право, інвестиційна політика, міжнародні спори, економічна інтеграція, міжнародне співробітництво.

Tsybulska O.Yu. International investment treaty: problems of theory and practice.

The current stage of the development of the world economy is marked by a significant increase in the volume of international investment relations, which is caused by intensive cross-border capital flows and the implementation of innovative investment projects. In this context, international investment treaties become a key tool that regulates the relationship between investor states and host states, directing their paths of interaction to increase stability, efficiency, and balance in investment cooperation.

The implementation of the principles of international investment treaties into real practice is of great importance, as it allows to protect the interests of investors, ensure the stability of investment conditions and contribute to the socio-economic development of the participating state. However, along with the interest in international investment treaties, several significant theoretical and practical issues arise that require the result of study and analysis.

The specificity of international investment treaties arises in their multifaceted nature, which combines elements of international law, economics, and politics. These treaties reflect the rapid development of global investment structures, which often give rise to conflicts with related legal, social, and environmental issues. Combining the interests of the state and private investors in one document creates a special balance that requires deep analysis and understanding.

Modern realities of the world economy also leave an imprint on the practice of teaching and implementing international investment treaties. Changes in geopolitical conditions, rapid technological changes, and ambiguous national

interests affect investment cooperation strategies. such realities require the actualization of theoretical approaches to the understanding and adaptation of training practices and execution of investment contracts.

Among these issues, one should highlight the balance between the rights and obligations of investors and the host state, the definition of mechanisms for the regulation of investment disputes, and the competence of international courts in the resolution of investment conflicts, as well as the problems of efficiency and transparency of the conclusion and implementation of such agreements.

Key words: international investment treaties, international law, investment policy, international disputes, economic integration, international cooperation.

Постановка проблеми. Сучасна динаміка глобальної економіки супроводжується зростаючим обсягом міжнародних інвестиційних відносин, внаслідок чого міжнародні інвестиційні договори набувають надзвичайної вагомості у регулюванні взаємодій між державами-інвесторами та державами-господарями. Однак, відзначаючи цей стан справ, неможливо оминати низку теоретичних та практичних питань, що виникають у контексті укладання, реалізації та врегулювання таких договорів.

Зокрема, однією з основних проблем є забезпечення балансу між правами та обов'язками інвесторів та держави-господаря. Відносини, що базуються на інвестиційних договорах, вимагають урахування інтересів обох сторін, при цьому забезпечуючи захист прав інвесторів та здатність держави-господаря встановлювати регуляторні механізми для забезпечення загальних публічних інтересів.

Крім того, проблема ефективного механізму врегулювання інвестиційних спорів виникає через різноманітність правових, економічних та соціокультурних контекстів, в яких функціонують інвестиційні договори. Вибір міжнародних арбітражних механізмів або національних судів для вирішення конфліктів стає невід'ємною частиною процесу розгляду спорів, що вимагає балансування інтересів сторін.

Стан опрацювання теми є досить задовільним. Дослідницький інтерес до міжнародних інвестиційних договорів виникає з потреби розкриття проблем, які виникають у процесі їхньої укладання, реалізації та вирішення спорів. Багато науковців досліджують цю тему в окремих аспектах цієї комплексної теми. Серед таких вчених варто виокремити наступних: Бондар К.П., Голубенко І.І., Дударець Д.В., Лехай Є.С., Пухтій Т.М., Махмудов Н.Е. та Мусієнко Т.

Мета дослідження полягає в аналізі та систематизації проблем теорії та практики, пов'язаних

з укладанням, реалізацією та врегулюванням міжнародних інвестиційних договорів.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи теоретичні засади міжнародних інвестиційних договорів, варто визначити основні поняття та терміни, які відображають їхню сутність та особливості. Міжнародний інвестиційний договір визначається як угода між державою та іноземним інвестором або між державами, спрямована на встановлення прав та обов'язків сторін, пов'язаних з інвестиційною діяльністю [2]. Це юридичний інструмент, що регулює відносини між інвесторами та державами-господарями та надає їм правовий статус та захист. Теоретичні засади міжнародних інвестиційних договорів відбивають вплив міжнародного права на формування структури та змісту таких договорів. Зокрема, інвестиційні відносини ґрунтуються на принципах міжнародного та інвестиційного права, таких як рівності, свободи договору, свободи вибору взаємовигідності та інших [6]. Норми міжнародного права, зокрема Конвенція Організації Об'єднаних Націй про контракти міжнародної купівлі-продажу товарів (CISG), також можуть впливати на визначення прав та обов'язків сторін інвестиційних договорів [5]. Сучасний економічний контекст вимагає докладної розгляду ролі та значення міжнародних інвестиційних договорів. Ці договори виступають не лише як юридичні документи, що регулюють права та обов'язки сторін, але й як інструменти сприяння економічному розвитку та привабливості інвестицій. Це спеціальні механізми, які забезпечують захист інтересів інвесторів, створюють прозорість та надійність умов інвестування та сприяють розвитку міжнародного інвестиційного співробітництва.

Проблема забезпечення балансу між інтересами інвесторів та держав-господарів в міжнародних інвестиційних договорах стає актуальною з точки зору забезпечення стійкого розвитку та взаємної вигоди для обох сторін. В умовах динамічного глобального економічного середовища важливо враховувати потреби та права інвесторів, а також здатність держави-господаря регулювати економічну діяльність в інтересах свого національного розвитку [8]. Справедливий розподіл прав та обов'язків між сторонами вимагає ретельного вивчення, аналізу та врахування їхніх потреб та очікувань. При укладанні міжнародних інвестиційних договорів постає завдання чіткого та безсуперечного визначення прав та обов'язків сторін. Відповідне формулювання визначає розмежування компетенцій та відповідальності, уникнення потенційних розбіжностей та сприяє ефективній реалізації інвестиційних проектів [3]. Проблеми можуть виникнути, якщо визначення прав та обов'язків буде неоднозначним, або якщо заборони чи обмеження стануть надто жорсткими або неадекватними реаліям інвестиційного про-

цесу. Однією з ключових проблем укладання міжнародних інвестиційних договорів є розробка механізмів врегулювання спорів, які можуть виникнути між інвесторами та державами-господарями. Вибір між альтернативами, такими як міжнародний арбітраж чи національні суди, вимагає уважного аналізу та забезпечення справедливості та ефективності розгляду спорів. Прозорість, незалежність і об'єктивність механізмів врегулювання мають визначальне значення для побудови довіри та створення сприятливого інвестиційного клімату. Проблеми укладання міжнародних інвестиційних договорів необхідно розглядати в контексті забезпечення взаємовигідних та стабільних інвестиційних відносин, які сприяють забезпеченню економічного зростання, інноваційного розвитку та збереженню інтересів всіх сторін.

Практична реалізація міжнародних інвестиційних договорів пов'язана з рядом конкретних викликів та проблем, які можуть виникнути під час виконання інвестиційних зобов'язань. Ці виклики можуть включати податкові, правові, регуляторні або економічні перешкоди, які можуть вплинути на вигідність та ефективність інвестиційних проектів. Здатність інвесторів дотримуватися своїх зобов'язань та урегулювати можливі непередбачені труднощі може вплинути на реалізацію проектів та їхній результат. В контексті практичних аспектів реалізації міжнародних інвестиційних договорів важливу роль відіграють національні закони. Вони регламентують процедури реєстрації, ліцензування, оподаткування та інші аспекти, що стосуються інвестиційної діяльності. Важливо визначити відповідність національних законів зобов'язанням, викладеним у міжнародних договорах, а також забезпечити їхню чітку координацію для підтримки стабільної та прозорої реалізації інвестиційних проектів [7]. Прозорість та відкритість процесу виконання міжнародних інвестиційних договорів відіграють ключову роль у забезпеченні довіри та сприяттій стійкій реалізації проектів. Інвестори та держави-господарі повинні мати можливість відстежувати виконання зобов'язань, доступ до інформації про регуляторні зміни та поточний стан інвестиційного оточення. Прозорість також може сприяти запобіганню конфліктам та врегулюванню спорів шляхом вчасного виявлення можливих проблем та їхнього вирішення.

Проблема врегулювання інвестиційних спорів виявляє важливість ефективних механізмів, які забезпечують адекватну та справедливу реакцію на виникаючі розбіжності між інвесторами та державами. У національному контексті, механізми врегулювання можуть включати адміністративні процедури, державні судові інстанції та альтернативні способи вирішення спорів [4]. У міжнародному контексті, механізми можуть охоплювати міжнародний арбітраж, медіацію та інші інструменти. Міжнародні арбітражні органи віді-

грають важливу роль у вирішенні інвестиційних конфліктів. Вони забезпечують незалежність та об'єктивність розгляду спорів, а також можуть застосовувати міжнародні стандарти та норми для вирішення суперечок між інвесторами та державами. Важливою рисою міжнародного арбітражу є можливість обирати арбітрів з різних країн, що сприяє більш об'єктивному та компетентному розгляду справ [1]. У врегулюванні інвестиційних спорів важлива роль відводиться взаємодії між міжнародними судовими органами та національними судами. Ця взаємодія може включати ситуації, коли рішення міжнародного арбітражу повинні бути визнані та виконані національними судами. Важливим аспектом є координація та співробітництво між судовими органами різних рівнів для забезпечення виконання рішень та захисту прав сторін.

Один із ключових аспектів ефективності міжнародних інвестиційних договорів полягає у пошуку інноваційних підходів до забезпечення балансу інтересів між інвесторами та державами-господарями. Це може передбачати розробку нових механізмів, які враховують сучасні економічні, екологічні та соціальні виклики, сприяють створенню стабільного інвестиційного клімату та сприятливого середовища для реалізації інвестиційних проектів. Підвищення якості міжнародних інвестиційних договорів може залежати від застосування сучасних інструментів для покращення виконання інвестиційних зобов'язань. Це може включати використання технологій блокчейн, електронних платформ для моніторингу та звітності, що сприяють прозорості та ефективності виконання договірних зобов'язань. Підвищення якості міжнародних інвестиційних договорів також може досягатися через активну участь у розвитку та встановленні міжнародних стандартів та норм, які визначають принципи та правила інвестиційних відносин. Розробка однакових або єдиної системи правил може зменшити непорозуміння та спростити взаємодію між сторонами договорів, сприяючи їхній якості та ефективності.

Висновок. Заключно, міжнародні інвестиційні договори є ключовим інструментом для регулювання відносин між інвесторами та державами-господарями, забезпечуючи стабільність, прозорість та захист інвестицій. Проте вони стикаються з викликами та проблемами, що вимагають аналізу та рішень. Баланс інтересів між інвесторами та державами-господарями визначає успішність договорів. Співпраця грає важливу роль у розвитку економіки та стійкості інвестицій. Основою договорів є теоретичні засади міжнародного права, такі як принципи недискримінації та національного обігового права, що формують основу для обов'язків сторін. Проблеми в укладанні та вирішенні спорів потребують ретельного підходу, забезпечуючи довіру між сторонами. Для поліпшен-

ня договорів важливо використовувати інновації та співпрацю у розробці стандартів для сталого розвитку інвестиційних відносин. Вирішення проблем та покращення практичної реалізації договорів сприятимуть сприятливому інвестиційному клімату та росту міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондар К.П. Особливості правової природи арбітражних механізмів Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів (ІКСІД). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Спеціальність 12.00.11 – Міжнародне право. Київ, 2016. URL: <http://idpnan.org.ua/files/bondar-k.p.-osoblivosti-pravovoyi-prirodi-ar> HYPERLINK "http://idpnan.org.ua/files/bondar-k.p.-osoblivosti-pravovoyi-prirodi-arbitrajnih-mehanizmov-mijnarodnogo-tsentru-z-vregulyuvannya-investitsiynih-sporiv_iksid_-_a_.pdf"bitrajnih-mehanizmov-mijnarodnogo-tsentru-z-vregulyuvannya-investitsiynih-sporiv_iksid_-_a_.pdf.
2. Голубенко І.І. Види міжнародних інвестиційних угод. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Випуск 30. Том 1. 2015.
3. Дударець Д.В. Джерела міжнародно-правового регулювання інвестиційних відносин в Україні. Судова апеляція. № 2 (43). 2016. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/22354>.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#n262>.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. Лахай Є.С., Пухтій Т.М. Принципи інвестиційного права. 2018. С. 252. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/35649>.
6. Махмудов Н.Е. Міжнародно-правове регулювання інвестиційної діяльності. Дипломна робота на здобуття ступеня магістр спеціальності «Міжнародне право». Національний авіаційний університет. Київ, 2021. 66 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/54232>.
7. Мусієнко Т. Деякі аспекти укладення міжнародних інвестиційних угод в умовах глобалізації. Вісник Національного банку України. № 5 (231). С. 32. 2015.